

Transitie, collectief geheugen en beroepsidentiteit

Harrie van Leeuwen

Inleiding

De ontwikkeling van het geheugen is lange tijd vooral het exclusieve onderzoeksdomein van de cognitieve psychologie geweest. En hoewel het vermogen tot leren in de pedagogische, psychiatrische en psychotherapeutische praktijk een centraal fenomeen is, werden de resultaten van de cognitieve psychologie lange tijd nauwelijks opgemerkt. Geheugenproblemen bij kinderen werden omgekat als aandachtproblemen, een taalstoornis of gebrekkige motivatie. Gelukkig is de ontwikkeling van het geheugen inmiddels een zo vertrouwd thema buiten het terrein van de experimentele psychologie, dat het centraal stond in de VKJP-studiedag over herinneren en vergeten.

In psychotherapie spreken we over gebeurtenissen en situaties uit het verre en nabije verleden, waardoor we in ons werk per definitie veel te maken hebben met het geheugen. Het is daarom van groot belang dat psychotherapeuten over een robuust begrippenkader beschikken als het gaat over herinneren en vergeten. Het recente onderzoek naar de opbouw en werking van het autobiografisch geheugen is wat dat betreft een heel belangrijke bijdrage aan onze vak kennis.

Een andere bijdrage vanuit het geheugenonderzoek staat verder af van de dagelijkse praktijk van psychotherapeuten, namelijk het concept van het collectief geheugen. Het gaat daarbij om een vorm van geheugen die het individu overschrijdt en die erdoor wordt gekenmerkt dat het wordt gedeeld door een groep. Binnen de sociologische en historische onderzoeksliteratuur wordt dit concept vooral in verband gebracht met groepsidentiteit en nationale identiteit. (Wertsch & Roediger III, 2008).

Na de snel oppeenvolgende veranderingen in de geestelijke gezondheidszorg, en vooral in de jeugd-GGZ, verkeren een aantal beroepen in deze sector in een identiteitscrisis. In dit artikel beschrijf ik hoe het autobiografisch geheugen de basis vormt voor de ontwikkeling van de persoonlijke identiteit. Vervolgens wordt aangegeven hoe op parallelle wijze het collectief geheugen bijdraagt aan groepsidentiteit, in het bijzonder aan de beroepsidentiteit. De publieke perceptie van ons beroep en de waardering ervoor wordt eveneens in belangrijke mate bepaald door het publieke collectief geheugen. De stelling wordt verdedigd dat een te passieve rol van professionals binnen het

dynamische proces van collectief herinneren en het tot stand komen van publieke beeldvorming van beroepen (en bijbehorende professionaliteit) in de jeugdzorg leidt tot een ongewenst isolement en tot het buitenspel zetten van professionals in het transitie- en transformatieproces.

Laboratorium en dagelijks leven

In de jaren tachtig van de vorige eeuw was ik kinderpsychiater in de kliniek van het Paedologisch Instituut (PI). Alle kinderen die in deze kliniek werden opgenomen bezochten de interne PI-school. Al snel bleek het routinematig uitgevoerde cognitieve onderzoek, dat bij elk kind werd verricht, een fascinerende, maar ook mysterieuze aanvulling op mijn beeld van deze kinderen. Het lag toch voor de hand om te denken dat de veelvuldig vastgestelde cognitieve beperkingen niet alleen gevolgen zouden hebben voor het schools functioneren, maar ook zichtbaar zouden moeten zijn in het dagelijks leven (Van Leeuwen, 1990). Vreemd genoeg was hierover in de vakliteratuur nauwelijks iets te vinden, met als uitzondering in de neuro-psychologische literatuur.

Toen ik in die jaren onderzoek wilde doen naar het voorkomen en de implicaties van geheugenstoornissen bij kinderen, stuitte dit op onbegrip en werd me dat (met goede argumenten) ten sterkste afgeraden. Er bestond geen classificatie als '*developmental memory disorder*', meetinstrumenten ontbraken en er was geen onderzoeksstrategie om bij aan te haken. De vertaling van bevindingen uit het laboratorium van de experimentele ontwikkelingspsychologie naar het dagelijks leven kon nog niet plaatsvinden.

Dat veranderde met de opkomst van het 'ecologisch geheugenonderzoek': de publicatie van Ulric Neisser (1982) betekende wat dat betreft een belangrijke doorbraak. Naast subcategorieën als korte- en langetermijengeheugen kwamen nieuwe concepten als werkgeheugen (bijvoorbeeld Gathercole & Baddeley, 1993), '*everyday memory*' en autobiografisch geheugen (bijvoorbeeld Cohen, 1989) meer in zwang (Van Leeuwen, 1988). Het werkgeheugen is een tijdelijke opslagplaats van taak-relevante informatie in de hersenen zoals het vasthouden van getallen bij het kiezen van een telefoonnummer. Het speelt vooral een rol bij actieve denkprocessen. Werkgeheugen kon natuurlijk bij uitstek geassocieerd worden met praktische cognitieve taken als rekenen, lezen en het uitvoeren van andere opdrachten in het dagelijks leven.

Meer kennis over de werking en opbouw van het autobiografisch geheugen droeg bij aan de verdieping van onze kennis van de identiteitsontwikkeling.

Inmiddels zijn we zo ver dat er ook abnormaaliteiten van het autobiografisch geheugen worden onderzocht, zoals het onderzoek dat LePort en collega's (2012) publiceerden over elf personen met *highly superior autobiographical memory*. Het door deze personen zelf ervaren superieure autobiografisch geheugen werd met behulp van onderzoek bevestigd. Maar op reguliere geheugentaken (zoals *paired associates*, digtspan voor- en achteruit, et cetera) scoorden ze niet beter dan de controlegroep. De onderzoekers suggereren dat autobiografisch geheugen een specifiek geheugensysteem is met een eigen neuronaal netwerk.

Identiteit en autobiografisch geheugen en tijdsbeleving

Identiteit is het resultaat van alle processen waardoor een persoon zijn verschillende toestanden, statussen en rollen, samen met zijn ervaringen integreert tot een coherent zelfbeeld. James (geciteerd door Wilson & Ross, 2003) heeft ooit opgemerkt dat wanneer iemand op een ochtend wakker zou worden met al zijn persoonlijke herinneringen uitgewist, hij een wezenlijk ander iemand zou zijn dan degene die hij de vorige dag was. Autobiografisch geheugen is een belangrijk mechanisme waarmee het zelfbeeld wordt gereguleerd. In een boeiend artikel, gepubliceerd in *Memory*, geven Wilson en Ross (2003) een overzicht van hun onderzoek naar de wederzijdse afhankelijkheid van het autobiografisch geheugen en het zelfbeeld. Ze komen op basis van hun onderzoek tot een aantal bevindingen.

Ten eerste stelden ze vast dat mensen ervan uitgaan dat hun attitudes stabiel zijn en dat vroegere attitudes gelijk zijn aan hun huidige opvattingen. Daardoor hebben we de neiging de herinnering aan vroegere ervaringen in overeenstemming te brengen met onze huidige opvattingen. Dit kan herinneringen vanuit ons huidige standpunt vertekenen. Zo valt te verklaren dat patiënten die na een suïcide poging in het ziekenhuis worden ondervraagd, hun psychische toestand van voor de suïcide daarom rooskleuriger rapporteren, onder invloed van een verbeterde gemoedstoestand.

Een andere belangrijke bias is dat we graag vooruitgang boeken, een positieve ontwikkeling doormaken. Om persoonlijke verbetering te ervaren is het meestal haalbaarder om het verleden te deprecieren dan het huidige zelfbeeld aantoonbaar onrealistisch op te blazen. Hierdoor is er een tendens om onze vroegere status als minder competent in te schatten dan onze huidige. Wilson en Ross (2003) citeren instemmend de uitspraak dat de gelukkigste volwassenen waarschijnlijk diegene is die een gematigd ongelukkige jeugd had.

Verder kan het nuttig zijn om ons zelfbeeld te beschermen tegen ondermijnende ervaringen. Treden die op, dan is een breuk in de continuïteit juist gewenst, opdat we afstand kunnen nemen van het beeld van hoe we vroeger waren ('ik was een onuitstaanbare tiener'). Hoe verder dit punt in het verleden ligt, hoe makkelijker dat gaat. Ons autobiografisch geheugen helpt ons hierbij een beetje door deze negatieve ervaringen als langer geleden te categoriseren dan positieve. Door middel van *distancing* kunnen we krenkende herinneringen ('ik heb een beroerd sollicitatiegesprek gevoerd') als verder weg beleven, waardoor we een breuk creëren met het huidige zelfbeeld. Omgekeerd kunnen we vleiende herinneringen ('ik ben cum laude afgestudeerd') juist dichterbij halen, waardoor ze in continuïteit blijven met het huidige zelfbeeld – zelfs als de feitelijke kloktijd voor beide ervaringen dezelfde is. Kortom: het autobiografisch geheugen vormt ons zelfbeeld, maar dit zelfbeeld is kneedbaar. Door middel van systematische bias kan het autobiografisch geheugen het zelfbeeld positief en negatief beïnvloeden.

Autobiografisch geheugen en collectief geheugen

In de kring van kinder- en jeugdpsychotherapeuten is het bijna onmogelijk om bij het bespreken van het identiteitsbegrip voorbij te gaan aan Erik Erikson. Zijn boek '*Identity, youth and crisis*' uit 1968 is nog steeds het vertrekpunt bij beschouwingen over de ontwikkeling van identiteit. In zijn definitie van identiteit besteedt hij nadrukkelijk aandacht aan het aspect van de Ander. Hoe zien anderen je en hoe komt dat overeen met je zelfbeeld? Dit sociale aspect speelt ook een rol bij de geheugenprocessen die aan de identiteit ten grondslag liggen. Het doet denken aan het filosofisch vraagstuk: 'Wanneer een boom in een verlaten bos omvalt, en er is geen levend wezen in de buurt om het te horen, maakt het dan geluid?'

De briljante filosoof en socioloog Maurice Halbwachs (1877-1945) stelde zich op volgende het standpunt: 'Om te onthouden, moet je in verbinding staan met een gemeenschap van mensen die de betrouwbaarheid van ons geheugen kunnen garanderen [...] een man die alleen maar onthoudt wat de anderen niet herinneren is als iemand die ziet wat de anderen niet zien: het is, in sommige opzichten, een hallucinatie.' Halbwachs geldt als grondlegger van het onderzoek naar collectief geheugen: voor hem is geheugen per definitie een sociaal construct. Hoewel alleen individuen over een biologisch substraat beschikken voor leren, herinneren en vergeten (Susan Sonntag, 2010 vond het begrip collectief geheugen daarom zinloos), kan het sociale aspect van herinneren en vergeten niet ontkend worden. Het autobiografisch geheugen van

een kind vormt zich in het gezin. Herinneringen worden verhalen die aan elkaar worden verteld en die worden opgehaald en opnieuw opgeslagen. Leerlingen herinneren zich meer van gebeurtenissen op school tijdens hun schooljaar dan de leerkrachten. Dat komt omdat zij een beroep kunnen doen op hun collectief geheugen, dat door de leerkrachten niet wordt gedeeld.

Collectief geheugen en collectieve identiteit

Er lijkt een parallel te zijn tussen collectief en autobiografisch geheugen, wat betreft hun bijdrage aan identiteit. Het collectief geheugen draagt bij aan de groepsidentiteit, zoals het autobiografisch geheugen aan de persoonlijke identiteit. De vraag is dan waar collectieve herinneringen worden opgeslagen. Enerzijds gebeurt dat in de hoofden van mensen die erover praten, anderzijds in andere uitingvormen. In rituelen, gewoonten, boeken, films, documentaires en natuurlijk in monumenten. Wertsch en Roediger spreken in het laatste geval van de 'cultural tools' van collectief geheugen. Voor de psychotherapeuten zijn deze tools onder andere te vinden in de opleidingseisen, de behandelrichtlijnen, de tijdschriften, handboeken en congressen, de lidmaatschapseisen van de vakverenigingen et cetera.

Collectief geheugen is dus vormend voor iets als groepsidentiteit, zoals beroepsidentiteit en nationale identiteit. Hierin ligt ook het verschil met de wijze waarop de wetenschappelijke discipline geschiedenis zich met het verleden bezighoudt: collectief herinneren is altijd betrokken bij enige vorm van een identiteitsproject. Dat is geenszins de bedoeling van historisch wetenschappelijk onderzoek. Hirst en Manier (2008) werken dit verder uit door te spreken over een ontwerpaspect van collectief geheugen. Er zit een 'politieke' kant aan met politieke motieven, sociale en ideologische krachten en inspanningen van gemeenschappen.

Aan elk collectief identiteitsproject is dus een 'ontwerpaspect' verbonden. Dit aspect wordt mooi geïllustreerd door de controverses rond het Vietnammonument in Washington D.C. in de VS. Toen er een ontwerp van kunstenaar Maya Ying Lin werd gekozen, ontstond er een storm van protest. Het ontwerp was een grote V met daarop de namen van veteranen. Volgens velen verwees dit ontwerp echter teveel naar de anti-oorlogsprotesten ten tijde van de Vietnamoorlog. Ongepast, vonden ze. Er kwam dus een tweede monument. Meer klassiek, soldaten in gevecht en – politiek correct – met verschillende etnische achtergronden. Vervolgens moest er toch nog een derde memorial komen, omdat geen van de soldaten vrouw was. Een belangrijke ommissie. Dit voorbeeld geeft aan hoezeer er fractiestijd kan ontstaan over de

gezichtspunten waarnaar in een collectief monument moet worden verwezen. Het ontwerp moest steeds worden bijgesteld. Het laat zien dat er vaak expliciet of meer impliciet een sociaal dispuut plaatsvindt rondom het design van collectief geheugen (Hirst & Manier, 2008).

Dit designaspect en deze betrokkenheid bij de vorming van een collectieve identiteit is ook het verschil tussen een collectief herinneringsproces en een historisch werk. Wetenschappelijk geschiedenisonderzoek kan de collectieve herinnering en de daarop gebaseerde collectieve identiteit ter discussie stellen. Het heldhaftige verzetbeeld van de Nederlanders tijdens de Tweede Wereldoorlog leeft nog steeds voort in ons collectief geheugen, hoewel het door het historisch onderzoek behoorlijk onderuit is gehaald. Vreemd genoeg is de collectieve herinnering vaak immuun voor wetenschappelijk historische correcties. Dit geeft aan hoezeer collectief geheugen vormend is voor de collectieve identiteit, maar ook hoezeer de collectieve identiteit het collectief geheugen stuurt.

Collectieve identiteit en beroepsidentiteit

Hoewel collectief geheugen dus een andere genese heeft, heeft het belangrijke parallellen met autobiografisch geheugen en is het vormend voor onze collectieve identiteit. Collectieve identiteit heeft daardoor ook kenmerken die verwant zijn aan individuele identiteit. Interessant is dat de term beroepsidentiteit dan weer nog minder ontgonnen is dan collectief geheugen. Wanneer we het begrip in Google opzoeken, wordt voornamelijk verwezen naar de beroepsidentiteit van de leerkracht.

Ook dit collectief beroepsgeheugen kan op gespannen voet staan met de wetenschap. De hygiëne van dokters blijkt niet best, maar dat is niet congruent met het beeld dat dokters en het publiek van hen hebben. Interessant is ook het fenomeen waar Peter Dijkshoorn (2014) in zijn blogs op wijst: het is wetenschappelijk aangetoond dat het scheren van patiënten vóór operaties het aantal infecties na operatie lijkt te doen toenemen. Toch past dat zo slecht in het beeld van onze inspanningen om hygiënische maatregelen te nemen, dat we het blijven doen. Het lukt bijna niet om dergelijke rituelen op te geven. De moeite om *evidence based practice* te implementeren hangt hiermee samen. Denk daarbij aan het lage percentage cliënten dat beschikbare *evidence based* interventies daadwerkelijk krijgt aangeboden, ondanks de beschikbaarheid, en de lange tijd die er overheen gaat voor deze interventies zijn opgenomen in de richtlijnen van de beroepsverenigingen.

Het publieke beroepsbeeld is niet altijd congruent met het professionele zelfbeeld. Ook dit aspect van de beroepsidentiteit is resultante van de krachten die het collectieve geheugen tot stand brengt. Enerzijds gebeurtenissen met een nieuwswaarde en anderzijds conversaties en debatten op de media, films en romans die het beroepsbeeld raken, dragen allemaal bij aan een bepaald beeld. Het beeld van beroepen in de jeugdzorg is sterk bepaald door incidenten en de wijze waarop de media en de politiek daarop hebben gereageerd. Daarnaast hebben ook wetenschappelijke rapporten, evaluaties van de Wet op de jeugdzorg en dergelijke bijgedragen aan dit beeld. De vraag is natuurlijk welke informatie wel collectief onthouden wordt en welke niet. Wat dat betreft lijkt het patroon waarop de professionals in de jeugdzorg hun beroepsidentiteit verdedigen, het patroon te volgen dat al eeuwenlang zichtbaar is bij de barbaarse invasie.

Transitie: de barbaren komen

Alessandro Baricco geeft in zijn essay 'De Barbaren' (2010) aan hoe er altijd latente angst wordt gevoeld dat onze gekoesterde cultuur overgenomen wordt door Barbaren. Ongeveer zoals er al duizenden jaren geklaagd wordt over 'de jeugd van tegenwoordig'. Een mooi voorbeeld is Beethovens presentatie van zijn 7e symfonie op 7 mei 1824. De reacties waren niet mals. Het was een symbool voor barbaarsheid. Volgens een recensent gemaakt '... voor mensen die de elegantie, puurheid en maat niet meer konden waarderen, maar met hun door mode, roddels en romans afgestompte hersenen alleen nog maar in staat waren om naar deze pompeuze en frivole muziek te luisteren'.

Baricco beschrijft een aantal mechanismen en gebeurtenissen waarmee Barbaren keer op keer de gevestigde orde overlopen. Aan de hand van deze mechanismen kunnen we ook aangeven hoe de jeugd-GGZ wordt overlopen door Barbaren.

* Allereerst wordt het – geromantiseerde – collectieve geheugen ontheiligd. Het erfgoed wordt neergehaald en vervolgens weer hergebruikt, maar net iets anders. Valkuilen die psychotherapeuten in hun opleiding leren hanteren, zoals overdrachtsfenomenen en afhankelijkheid van de therapeut, redders-fantasiën en hospitalisatie, worden opeens onderdeel van het publieke debat en keren zich tegen hen. We hospitaliseren kinderen, medicaliseren en gebruiken hun eigen kracht onvoldoende.

* Gemanipuleerde vercommercialisering leidt tot verlies van de ziel. In ons domein komen we hier het thema van de marktwerking tegen. De professio-

nele waarden worden verkwaanseld en ingewisseld voor 'targets', productievefficientie, administratieve rompslomp en managementisme. De gevestigde orde moet het opnemen tegen commerciële cowboys die zich als nieuwe toetreders de markt invecchten.

* Technologische vernieuwingen rukken op. In de jeugdzorg hebben we te kampen met de opkomst van geprotocolleerde therapieën en *e-mental health*. Deze ontwikkelingen maken het mogelijk dat beroepen hun privileges kwijtraken; de dure disciplines worden overbodig.

* Er is altijd sprake van een taalrevolutie. In de jeugdzorg zien we dit doordat nu iedereen DSM-taal spreekt. De verandering in het taalgebruik blijkt vooral als we Google gebruiken. Zoeken we 'separatie-individuele fase' op, een begrip dat twintig jaar geleden in elke tekst over psychotherapie en ontwikkelingspsychopathologie voorkwam, dan krijg je 270 hits. Toets je 'autisme spectrumstoornis' in dan levert dat 138.000 hits op. De DSM-taal wordt gesproken door leerkrachten, politici, medewerkers van zorgverzekeraars en gemeenten, journalisten en professionals. De magie van een eigen vakjargon is verdwenen. Via Google scholar heeft iedereen de beschikking over vakliteratuur.

* Het spektakel verschuift. In ons geval van heroïsche diagnostiek en therapie van zeldzame syndromen naar jeugdbeschermingsincidenten. De heroiek van de psychotherapeute van Sybil verandert in de aandoenlijkheid van de psychotherapeut van Tony Soprano.

* Imperialisme of globalisering: wie leest er nog Duitse of Franse tijdschriften? De lokale beroepscommunities maken plaats voor één grote *community*, gedomineerd door Angelsaksische vaktijdschriften en wereldcongressen.

* Grote aantallen leken dringen binnen in een gebied waar ze tot dan toe geen toegang hadden. Specialistische kennis is inmiddels voor iedereen beschikbaar. Hoeveel je over iets weet is een kwestie van tijd, concentratie en handige informatieverwerking.

Voor ons vak vindt dit alles in één beweging plaats met de stelselwijziging. Daarmee zijn de poorten opengezet voor de Barbaren. Dit is onomkeerbaar. Van een omelet kun je geen eieren meer maken.

Barbarij is goed voor de identiteitsontwikkeling

Hoe erg is dit nu? In historisch perspectief is het een onvermijdelijke ontwikkeling. Wat in elk geval niet helpt is te ontkennen welke veranderingen er plaatsvinden. Het barbarisme dat Baricco beschrijft, overkomt ons en daar

valt niets tegen in te brengen. Het is onderdeel van de maatschappelijke dynamiek. Daarmee is het ook onderdeel van de dynamiek van de ontwikkeling van het beroepsbeeld, neergeslagen in het collectief geheugen. Er is strijd tussen verschillende visies en waarden van het beroepsbeeld. De resultante van deze dynamiek maakt ook het 'ontwerpkarakter' van het beroepsbeeld duidelijk, zoals dat hierboven is beschreven. Ons enige verweer is ontdekken wat de barbaren drijft, om hen op die manier te beïnvloeden en bij te sturen. En beter doordenken hoe verschillende componenten van het verhaal gezamenlijk het beroepsbeeld in de gewenste of ongewenste richting opdrijven.

Verheij en Ten Hoopen (2014) geven een keurig overzicht van de componenten in het publieke collectieve geheugen met betrekking tot het dossier jeugdzorg:

- * we zien problemen te laat;
- * we handelen niet snel genoeg (onder andere door regeldruk);
- * er is een te vol speelveld met afstemmingsproblemen;
- * er zijn te veel doorverwijzingen naar zware zorg;
- * er is een forse toename van zorggebruik en zorgkosten;
- * er vindt te veel medicalisering plaats;
- * er is te veel overname van verantwoordelijkheid.

Gevolg is:

- * het veld verandert, stelselwijziging;
- * organisaties veranderen, van professionele naar hybride organisaties;
- * de beroepsidentiteit verandert;
- * de professional verandert;
- * de cliënt verandert.

De professional verandert

Binnen de nieuwe jeugdzorgorganisaties en de kinder- en jeugdpsychiatrische instellingen zal het hybride karakter zijn invloed doen voelen. Daarmee wordt bedoeld dat gewerkt moet worden in het spanningsveld tussen de professionele oriëntatie van de medewerkers, de rationaliteit van de marktwerking en de invloed van het publieke en politieke debat. Het kenmerk van dergelijke organisaties is dat niet één oriëntatie dominant kan zijn en dat professioneel handelen steeds zal worden beïnvloed door economische motieven (kosten-effectiviteit) en politieke motieven en publieke opinies (die het bestaansrecht legitimeren). Vragen waarmee we te maken hebben zijn: 'Is er nog een markt voor psychoanalyse?', 'Is er nog politiek draagvlak voor medicatie bij

AIDHD?', 'als het aantal sessies beperkt wordt, kun je dan nog professioneel behandelen?' enzovoort. Voor professionals zijn dat vragen die van buiten de rationaliteit van het professionele handelen komen. Het risico is dat er daarom vanuit een professionele attitude niet op wordt ingegaan, of dat men zich verongelikt terugtrekt uit het debat.

De professional moet in dit spanningsveld echter zijn rol spelen, anders dreigt er een onbalans te ontstaan in bovengenoemde driehoek van waarde-oriëntaties en is de essentiële professionele oriëntatie onzichtbaar geworden.

Hoe nu verder?

Naar mijn idee moet de professionele oriëntatie in het maatschappelijk debat snel zichtbaar worden gemaakt. Daarbij is ook belangrijk dat de publieke beeldvorming van de beroepsgroepen weer profiel krijgen. Net als met de zogenaamd maakbare samenleving zullen we moeten doen alsof de publieke perceptie maakbaar is. Als dat niet zo was, was er geen reclame en voerden presidentskandidaten en politieke partijen geen campagne. Het aangrijpingspunt zit in het 'ontwerpaspect' van het collectieve geheugen. We zullen vooral actief moeten participeren in het publieke debat, met precisie-interventies, ingegeven door een strategie gebaseerd op een visie op het gewenste (en haalbare) beroepsbeeld. De invalshoek van collectief geheugen kan ons op het spoor zetten welke verhaalelementen beter worden onthouden en welke niet aanspreken.

De opleidingen van disciplines als klinisch psycholoog, kinder- en jeugdpsychiater en psychotherapeut zullen moeten reflecteren op noodzakelijke nieuwe vaardigheden, de nieuwe rol en de andere positionering van professionals in de nieuwe verbanden en organisaties binnen het nieuwe stelsel. Het valt mij op dat er binnen organisaties en vakverenigingen nog nauwelijks wordt gesproken over de gevolgen van de hybridisering van de jeugdzorg voor het functioneren van professionals.

Deze heroriëntatie zal veel aandacht vergen. Ik wil er dan ook voor pleiten om de beroepsidentiteit te analyseren en te stoppen met de zinloze fractiestrijd binnen de beroepsgroep van psychotherapeuten. Dring binnen en participeer in het publieke collectief geheugen.

Samenvatting

Het autobiografisch geheugen staat in wisselwerking met de persoonlijke identiteitsontwikkeling. Het begrip collectief geheugen staat in recent

historische en sociologisch onderzoek weer opnieuw in de belangstelling. En parallel aan het autobiografisch geheugen staat het collectief geheugen in dienst van de ontwikkeling van collectieve identiteit. Kenmerkend daarbij is dat het proces van collectief herinneren altijd gepaard gaat met frictie, belangenstrijd en ideologische discussies. Het resultaat, het collectief geheugen, heeft daarmee een ontwerpkarakter. Beroepsidentiteit is zo'n collectieve identiteit die is gebaseerd op collectief geheugen. In dit artikel wordt betoogd dat de verschillende beroepsgroepen gebruik moeten maken van het inzicht dat ze een rol spelen in het ontwerpkarakter. Professionals zouden systematischer moeten nadenken hoe ze dit collectieve geheugen, de publieke perceptie van het beroepsbeeld, zouden willen beïnvloeden. En dat beïnvloeden kan uiteindelijk alleen door te participeren. Binnen de organisaties, binnen het publieke debat en binnen de politieke meningsvorming.

Drs. H.M.P. van Leeuwen, kinder- en jeugdpsychiater n.p. Bestuursadviseur
Oude Gracht Groep Den Haag. Email: hmpvanleeuwen@planet.nl

Literatuur

- Baricco, A. (2010). *De Barbaren*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Cohen, G. (1989). *Memory in the real world*. Hove/London: LEA publishers.
- Dijkshoorn, P. (2014). *De beste zorg en 'confirmation bias'*.
<http://kennisnetjeugd.nl/blog/23-de-beste-zorg-en-confirmation-bias>.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: W. W. Norton & Company, inc. (Vertaling: *Identiteit, jeugd en crisis*. Utrecht/Amwerpen: Het Spectrum, 1971).
- Gathercole, S.E., & Baddeley, A.D. (1993). *Working memory and language*. Hove: LEA Publishers.
- Hirst, W., & Manier, D. (2008). Towards a psychology of collective memory. *Memory, 16* (3), 183-200.
- Leeuwen, H.M.P. van (1988). Diagnostiek van het geheugen. In: Kievit, Th., De Wit, J., Groenendaal, J.H.A. & Tak, J.A. (red.), *Handboek Psychodiagnostiek voor de hulpverlening aan kinderen*. Amersfoort: College uitgevers.
- Leeuwen, H.M.P. van (1990). Problemen met het dagelijks geheugen bij kinderen met een psychiatrische problematiek. In: J. de Wit, N.W. Slot, H.M.P. van Leeuwen, & M. Meerum Terwogt (red.), *Paedologie in de*

jeven negenig. Ontwikkelingspsychopathologie en klinische praktijk.

Amersfoort/Leuven: Acco.

LePort, A.K.R, Mattfeld, A.T., Dickinson-Anson, H., e.a. (2012). Behavioral and neuroanatomical investigation of Highly Superior Autobiographical Memory (HSAM). *Neurobiological of Learning & Memory, 98* (1), 78-92.

Neisser, U. (1982). *Memory Observed. Remembering in Natural Contexts*. New York: W.H. Freeman & Co.

Sontag, S. (2010). *Kijken naar de pijn van anderen*. Amsterdam: De Bezige Bij.

Verheij, F., & ten Hoopen, L. (2014). Accommodeer, zie uw kansen, bij de transitie van de jeugd-egg. *Tijdschrift voor Psychotherapie, 40* (2), 148-154.

Wertsch, J.V., & Roediger III, H.L. (2008). Collective memory: conceptual foundations and theoretical approaches. *Memory, 16* (3), 318-326.

Wilson, A., & Ross, M. (2003). The identity function of autobiographical memory: Time is on our side. *Memory, 11*, 137-149.